10/09/2019

Διεθνές συνέδριο στην Λήμνο: Ιερά και Λατρείες στο Αιγαίο

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Διεθνές συνέδριο στην Λήμνο για τα ανασκαφικά δεδομένα σε ιερά και χώρους λατρείας στο Αιγαίο. Σημαντικές ανακαλύψεις σε νησιά και βραχονησίδες.

Λάτρευαν τον ήλιο, τους θεούς του Ολύμπου, αλλά και θεότητες της υπαίθρου, όπως τον τραγόμορφο Πάνα, τις Νύμφες, τις Ναϊάδες και τις Νηρηίδες, θεϊκούς ποταμούς, Σάτυρους, ημίθεους, ήρωες και φρόντιζαν να στήνουν τα εμβληματικά ιερά στα πιο χαρακτηριστικά σημεία των περιοχών όπου ζούσαν. Οι αρχαίοι Έλληνες έδιναν μεγάλη σημασία στην πίστη και στην μακρόχρονη διαδρομή της η θρησκεία παρουσίασε διάφορες φάσεις εξέλιξης, κεντρικό χαρακτηριστικό των οποίων είναι η λατρεία θείων όντων διαφόρων τύπων.

Η λατρεία και τα ιερά είναι ένα θέμα που εξιτάρει τον κόσμο, κυρίως για την ανώτερη δύναμη που «εκπέμπει» και το δισεπίλυτο της ερμηνείας.

Η αρχαιολογική σκαπάνη έχει φέρει στο φως μεγάλο αριθμό ιερών στην ηπειρωτική, αλλά και στην νησιωτική Ελλάδα, σε πολλά από τα οποία παραμένει άγνωστος ο θεός ή η θεά που λατρεύονταν.

Με στόχο να προβληθούν τα τεκμήρια που πιστοποιούν τις λατρευόμενες θεϊκές υποστάσεις στον γεωγραφικό χώρο του Αιγαίου και οι σχετικές τελετουργίες, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Λέσβου διοργανώνει διεθνές Συνέδριο με θέμα «Ιερά και Λατρείες στο Αιγαίο από τους Πρώιμους Ιστορικούς Χρόνους ως και την Ύστερη Αρχαιότητα». Το συνέδριο θα γίνει 11-14 Σεπτεμβρίου στο Συνεδριακό Κέντρο Varos Village στη Λήμνο και έχουν προσκληθεί επιστήμονες από όλο τον κόσμο.

Το Αιγαίο ως γεωγραφική ενότητα, χαρακτηριζόμενο από τη μεγάλη διασπορά μεγάλων και μικρών νησιών και βραχονησίδων, αποτέλεσε έναν πυρήνα θρησκευτικών ζυμώσεων με επιρροές, συνέχειες και ασυνέχειες, αναπτύσσοντας και διαμορφώνοντας τον κόσμο των θεών και ημιθέων της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, όπως λατρεύτηκε στους οργανωμένους χώρους λατρείας, τα ιερά.

Ιερά και Λατρείες στο Αιγαίο από τους Πρώιμους Ιστορικούς Χρόνους έως και την Ύστερη Αρχαιότητα

Η στάση του ανθρώπου απέναντι στο θείο και η ποικιλία των λατρευτικών προς αυτό πρακτικών έχει πολλές και διαφορετικές διαστάσεις, πολλές ακόμα ανεξιχνίαστες πλευρές, σε όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας απέναντι στο θείο.

Στο πλαίσιο της όσμωσης της σχέσης του ανθρώπου με το θείο και της έκτασης που αυτό έλαβε χώρα στην πορεία των αιώνων στο Αιγαίο, το εν λόγω συνέδριο αποτελεί αφορμή να παρουσιασθούν τεκμήρια που πιστοποιούν τις λατρευόμενες θεϊκές υποστάσεις στον γεωγραφικό χώρο του Αιγαίου και τις σχετικές τελετουργίες, ενώ παράλληλα στοχεύει στην εις βάθος διασαφήνιση τυχόν σχέσεων και επιδράσεων των λατρευτικών πρακτικών με άλλες περιοχές εντός και εκτός ελλαδικού χώρου από την αρχή της γένεσης της αρχαίας ελληνικής θρησκείας έως και το τέλος της με την επικράτηση του χριστιανισμού. Τεκμήρια των λατρευόμενων θεϊκών υποστάσεων στο Αιγαίο, αποτελούν αφενός τα αρχαιολογικά δεδομένα και η ανασκαφική διερεύνηση ιερών, η χρονολόγηση, η ερμηνεία και η ταύτισή τους, και αφετέρου οι απεικονίσεις του θείου στην τέχνη, τα σύμβολα λατρείας, καθώς και οι λατρευτικές πρακτικές, αλλά και οι θρησκευτικές δοξασίες που διερευνώνται σε σχέση με τις γραπτές πηγές (φιλολογικές μαρτυρίες, επιγραφές), καθώς και με το ευρύτερο πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο της εκάστοτε εποχής.

Σκοπός του συνεδρίου είναι η διασαφήνιση τυχόν σχέσεων και επιδράσεων λατρευτικών πρακτικών με άλλες περιοχές, ενός και εκτός ελλαδικού χώρου από την αρχή της γένεσης της αρχαίας ελληνικής θρησκείας ως το τέλος της με την

επικράτηση του χριστιανισμού, ενώ από τις δεκάδες εισηγήσεις ενδιαφέρον έχουν εκείνες που αφορούν σε ιερά, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα των οποίων -όπως και κινητά ευρήματα- έχουν εντοπιστεί σε ακατοίκητες νησίδες και βραχονησίδες και επιβεβαιώνουν την κατοίκησή τους δια μέσου των αιώνων.

Άγνωστα ιερά στην Ρήνεια

Η Ρήνεια είναι ένα μικρό κυκλαδονήσι -ακατοίκητο σήμερα- με 43 χιλιόμετρα ακτογραμμή, πολύ κοντά στην Μύκονο. Η ιστορία της κατά την αρχαιότητα παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, καθώς ένα μέρος της ανήκε στο ιερό του Δήλιου Απόλλωνα της γειτονικής Δήλου.

Στο Διεθνές Συνέδριο της Λήμνου θα παρουσιαστούν στοιχεία για δύο άγνωστες λατρείες της πόλης, που παραδίδονται από επιγραφικές πηγές. Οι μαρτυρίες αυτές έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς απηχούν σχέσεις με τα ανατολικά παράλια της Αττικής και παράλληλα αντανακλούν ορισμένες θεσμικές/πολιτικές αλλαγές που φέρεται ότι έλαβαν χώρα στο σύμπλεγμα Δήλου-Ρήνειας κατά το πρώτο μισό του 3ου π.Χ. αιώνα.

Αρκετά πιο μακριά, στην νοτιοδυτική ακτή της Αστυπάλαιας και συγκεκριμένα στη απόκρημνη πλευρά του όρους Βάτσες, βρίσκεται η «Σπηλιά του Νέγρου». Οι σωστικές ανασκαφές έφεραν στο φως πλήθος ευρημάτων, που φανερώνουν την εντατική χρήση του, τόσο στη νεολιθική περίοδο, όσο και κατά την διάρκεια των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων. Μια σειρά από αντικείμενα κεραμικής, ειδώλια, λυχνάρια, αλλά και μεγάλος αριθμός επιγραφών που βρέθηκαν χαραγμένες σε θραύσματα αγγείων, τεκμηριώνουν την χρήση του σπηλαίου ως ιερού, αφιερωμένου κυρίως στην λατρεία των Νυμφών, ενώ φιλοξένησε επίσης και την λατρεία άλλων θεοτήτων, όπως του Πάνα, του Ερμή και της Αφροδίτης.

Το ιερό της Μέσσου στη Λέσβο
Φιλολογικές, επιγραφικές, νομισματικές και ανασκαφικές μαρτυρίες αναφέρονται σε ένα πολύ σημαντικό ιερό στη Λέσβο, αυτό του Μέσσου, όπου η λατρεία ανιχνεύεται συνεχώς για 27 αιώνες, από τον 7ο π.Χ. αιώνα, μέχρι σήμερα.

Το ιερό του Μέσσου ιδρύθηκε σε ένα ειδυλλιακό τοπίο στα βόρεια σύνορα της επικράτειας της αρχαίας πόλης Πύρρας, στο κέντρο του νησιού και αποτέλεσε τόπο θρησκευτικής λατρείας όλων των κατοίκων, αλλά και έδρα του Κοινού των Λεσβίων, το οποίο φαίνεται να υπήρχε από την εποχή του Αλκαίου, μέχρι το δεύτερο μισό του 2ου μ.Χ. αιώνα. Ο Λέσβιος ποιητής αναφέρεται στο ιερό τέμενος και στους αθάνατους μάκαρες, στις τρεις λατρευόμενες θεότητες του ιερού, τον αντίαον Δία, την Αιολιαν κυδαλίμαν θέον πάντων γενέθλαν, που ταυτίστηκε με

τον Ήρα και τον Ζόννυσον ωμήσταν-την καλούμενη Λεσβιακή Τριάδα.

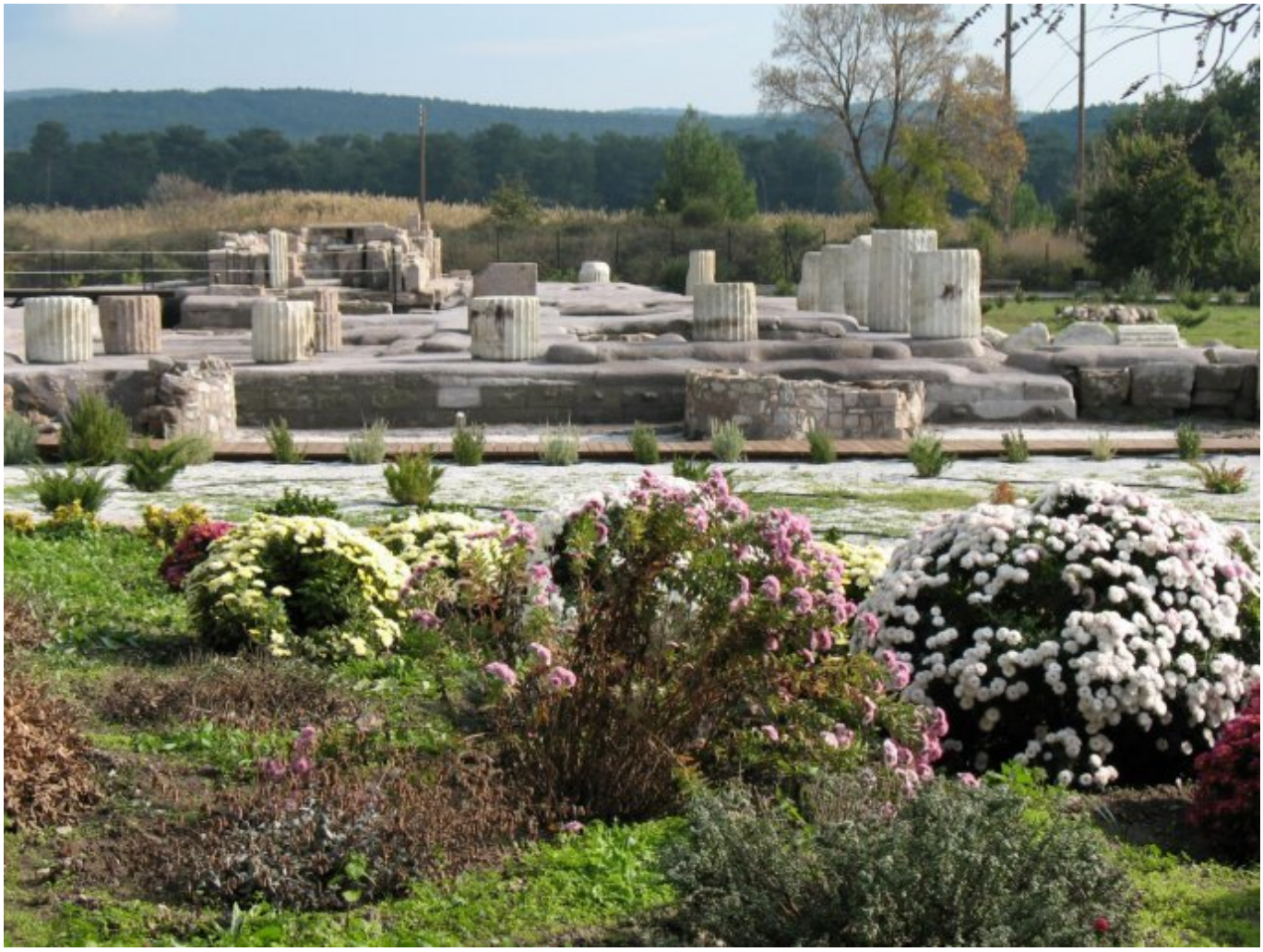

Αγαπημένο νησί, Γάλλων και Ιταλών περιηγητών, η Φολέγανδρος κρύβει έναν θησαυρό, ορατό μόνο ύστερα από επίπονη αναρρίχηση στο βράχο, την γνωστή Χρυσοσπηλιά. Στο εσωτερικό της ένα…graffiti των ιστορικών χρόνων, ένα αρχείο ονομάτων «εφήβων καλών» της νησιωτικής κυρίως Ελλάδας -των Κυκλάδων, της Κρήτης, της Κυρηναϊκής, της Κύπρου-, μετατρέπουν την Χρυσοσπηλιά σε ένα ιερό άσκησης εφήβων. Οι νέοι αυτοί, προφανώς μετείχαν σε μια μυητική διαδικασία πριν την είσοδό τους στην κοινωνία των ανδρών. Για την αναγραφή των ονομάτων που καλύπτουν τα τοιχώματα των θαλάμων, ακόμη και την οροφή τους, έχει χρησιμοποιηθεί ένα αργιλικό υλικό.

Οι έφηβοι της Χρυσοσπηλιάς πρέπει να απολάμβαναν την παραμονή τους εκεί, με όλες τις δυσκολίες του σπηλαιοπεριβάλλοντος, αλλά και την χαρά της συνάντησης, την άθληση και την ανέμελη ζωή της νεότητας.

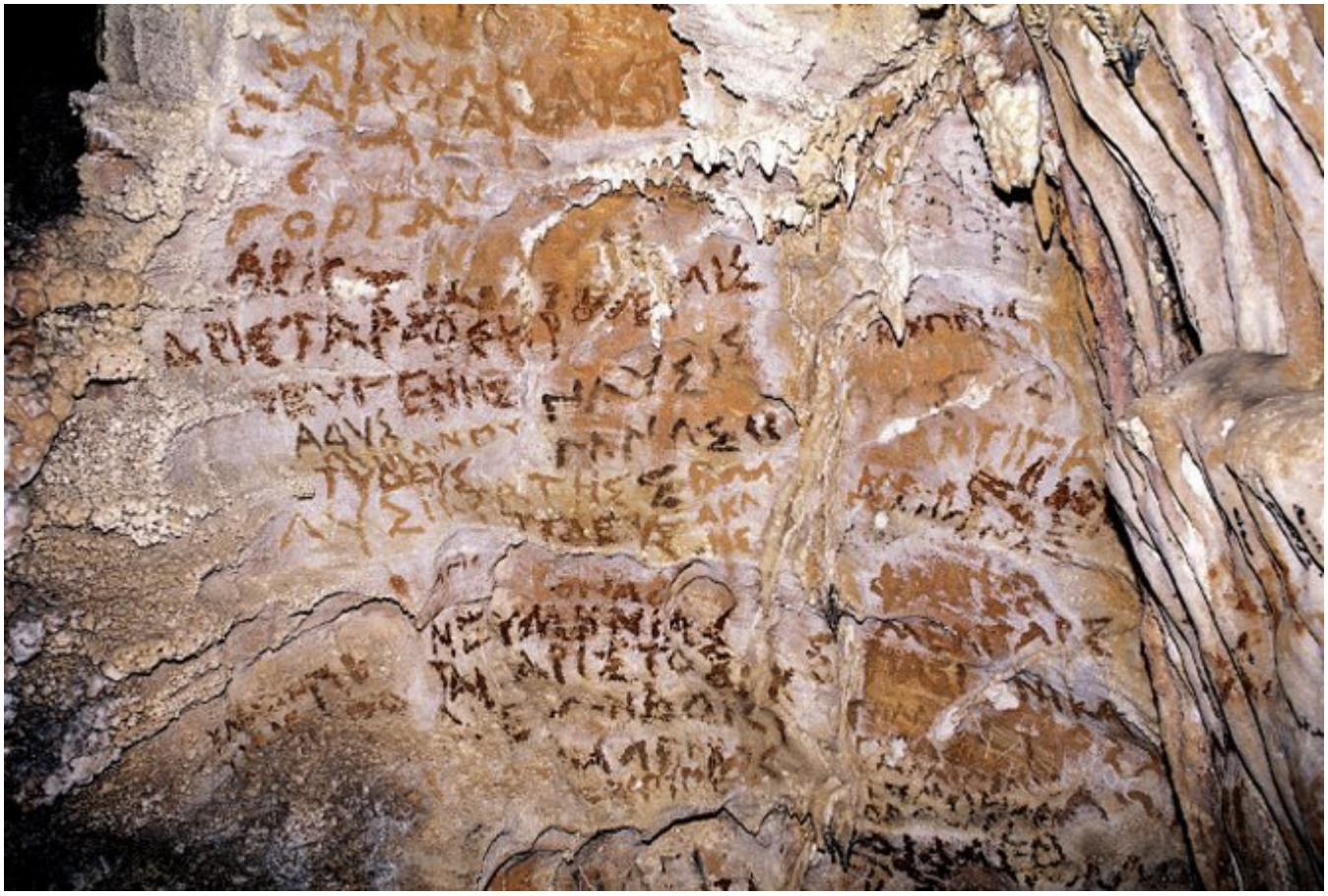

Αναμφισβήτητα από τα πιο σπουδαία λατρευτικά συγκροτήματα στο Αιγαίο είναι αυτό στη θέση Μάντρα στη νησίδα Δεσποτικό. Οι ανασκαφές έχουν φέρει στο φως ένα εκτεταμένο σύνολο, αφιερωμένο στον Απόλλωνα, που γνώρισε την σημαντικότερη ακμή του τον 6ο π.Χ. αιώνα, όταν λειτούργησε ως εξω-αστικό ιερό της πόλης της Πάρου.

Οι επιστήμονες έχουν καταλήξει ότι πρόκειται για το μεγαλύτερο ιερό στις Κυκλάδες, μετά από αυτό της Δήλου, ενώ έξω από τον πυρήνα του έχουν έρθει στο φως περίπου 18 κτίρια ή κτιριακά συγκροτήματα, που φαίνεται πως ανήκουν σε μια μεγάλη εγκατάσταση, υποστηρικτική της λειτουργίας του ιερού.

Η Δρακότρυπα της Θάσου

Σε μια κατάφυτη πλαγιά βορειοανατολικά της Παναγίας Θάσου «κρύβεται» ένα σπήλαιο μικρών διαστάσεων, που αποτελεί την πρωιμότερη αρχιτεκτονική διαμόρφωση σπηλαίου στους ιστορικούς χρόνους και ένα από τα αρχαιότερα τεκμήρια παραγωγής μελιού. Το σπήλαιο της Δρακότρυπας χρησιμοποιούνταν περιστασιακά από τον προϊστορικό άνθρωπο -ήδη από το τέλος της 5ης χιλιετίας-,ενώ κατά την αρχαϊκή εποχή υπήρχε ιερό αφιερωμένο σε γυναικεία θεότητα, άγνωστη προς το παρόν. Μια κτιστή σκάλα, που χρονολογείται στον 6ο π.Χ. αιώνα καθιστούν την Δρακότρυπα ως το σπήλαιο με την πρωιμότερη αρχιτεκτονική διαμόρφωση, ενώ δύο θραύσματα πήλινης κυψέλης, του πρώτου τετάρτου του 5ου π.Χ. αιώνα επιβεβαιώνουν την μελισσοκομική παράδοση της Θάσου από την αρχαιότητα.

Λάτρευαν τις Νύμφες στην Καβάλα

Σχετικά κοντά, στον όρμο Ελευθερών της Καβάλας, υπάρχει ένα ακόμη λατρευτικό σπήλαιο, αφιερωμένο στις Νύμφες, που σύμφωνα με τα αρχαιολογικά δεδομένα ιδρύθηκε στο τέλος του 7ου π.Χ. αιώνα. Ταυτίστηκε ως ιερό των Νυμφών από την επιγραφή μιας μαρμάρινης βάσης αγάλματος του τέλους του 4ου αι. π.Χ., που δεν σώζεται σήμερα, καθώς χάθηκε κατά τη διάρκεια της Κατοχής, θύμα των καταστροφών που υπέστη το Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας, όπου φυλάσσονταν.

Η είσοδος στο Ιερό των Νυμφών

Σημαντικά στοιχεία της λατρείας αποτελούσαν οι θυσίες και η τελετουργική κατανάλωση τροφής και ποτού, που πιστοποιούνται από τα διατροφικά κατάλοιπα ζωικής προέλευσης.

«Τα λατρευτικά σπήλαια αποτελούν ένα ιδιαίτερο σύνολο λατρευτικών χώρων κατά την αρχαιότητα», αναφέρει ο προϊστάμενος του γραφείου Βόρειας Ελλάδας της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, Φώτης Γεωργιάδης και προσθέτει: «στο βόρειο Αιγαίο έχουν εντοπιστεί 106 σπήλαια με εμφανή αρχαιολογικά κατάλοιπα. Από αυτά, τα 13 έχουν αναγνωριστεί με βεβαιότητα ως ιερά, ενώ για 23 ακόμη υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις πως είναι πολύ πιθανόν να αποτελούν ιερά».

Εκδηλώσεις

Στο πλαίσιο του συνεδρίου θα παρουσιαστεί η όπερα «Sapho» με την λυρική σοπράνο Μαρία Γαλάνη. Η ιδέα ξεκίνησε από τον καταξιωμένο πιανίστα Δημήτρη Γιάκα, ο οποίος επέλεξε τα αποσπάσματα που θα παρουσιασθούν σε αυτή τη μοναδική βραδιά στις 12 Σεπτεμβρίου στη Λήμνο.

Συμμετέχουν οι καλλιτέχνες:

SAPHO, Ρόζα Cappon Πουλημένου
GLYCERE, Μαρία Γαλάνη
PHAON, Γιάννης Καλύβας
PYTHEAS, Μιχάλης Ψύρρας
ALCEE, Δημήτρης Σιγαλός
Μουσική επιμέλεια: Δημήτρης Γιάκας

Πηγή: Μ. Ριτζαλέου, Έθνος, ΣτοΝησί, Τα Νέα της Λέσβου